

Tıpta Etik ve Deontoloji (Sunuş Konuşması)

Prof.Dr.Yaman ÖRS*

• Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji (Tıbbi Etik) ABD, ANKARA

Dostum Hasan Yazıcı'nın 18 Temmuz 1994 günlü Cumhuriyetle şu başlıktaki bir yazısı çıktı: «Alternatif bir "mezuniyet töreni" konuşması». Onun kısa girişini izleyen kısacık "hitap" bölümü ise şöyle: "Hepsi sayın ve segili rektör, dekan, hocalarım, meslektaşlarım, konuklar ve yeni hekimler,"... Bu "hitap" ve söz konusu yazının **başlığı** şimdiki toplantımızın bağlamına pek uymasa da, ben burada ona çok benzer biçimde Sayın ve Sevgili tüm katılımcılara iyilikler dileyerek toplantının "önem ve anlamı™ üzerinde kendi açımdan kısaca duracağım. Bir açıdan vurgulamak gerekirse, bu sunuş konuşmasındaki görüşler, kendi düşüncelerimin doğrultusunda gelişmişlerdir ve çalıştığım kurum bir yana bulunduğum akademik birimdeki genç **arkadaşlarımca** da **paylaşılabilirler**.

Sunuşun özeti olarak basılan iki paragrafı burada sözel olarak da sizlere sunmak durumunda olduğumu düşünüyorum. "Tıp Etiği ve Tıp Deontolojisi" başlığı, dünyada şimdiye dek belki bir başka toplantı için söz konusu olmamıştır. Başlığın özgünlüğünü, bu toplantının yapılmasını geçen yılki Tıp Tarihi Kongresinin ardından bizlere öneren Sayın Nil Sarı arkadaşımıza borçluyuz. Ancak kuşkusuz böyle bir önerinin yapılabilmesi için gerekli ortamın bulunduğu ülkelerin sayısının çok olmadığını da düşünebiliriz. Ben kendi adıma, ülkemiz bu tür ortamı içinde bulundurmaktadır diye düşünüyorum. Çünkü genelde bir yandan yenilikleri yakından izlemekten hiç geri kalmak istemeyiz; öte yandan, yine genel bir eğilim olarak yeniliklere yerine göre önemli engel olabilen "eskiliklerden" ödün vermeye karşı çıkarız. Bildiğimiz gibi, **tıp** etkinliğinde değer sorunlarının son **onyıllarda** giderek önem kazanmasına bağlı olarak Tıbbi Etik alanı büyük bir akademik ve uygulamalı önem kazanmıştır. Tıpta genellikle yalnızca "Deontoloji" olarak **bilinen** Tıbbi Deontoloji ise, en başta tıp etkinliğindeki "yazılı kuralların, ilgili metinlerin incelenmesi" konumunu korumakta; ancak değerlerimiz konusunda akademik ve genel bir tartışma ortamı hazırlayan, yasal düzenlemeleri de etkileyebilen Etik alanının yerine doğal olarak geçmemektedir. Onun yerinin belki bu sonucusuyla Hukuk arasında olduğu söylenebilir.

Bu toplantı, ülkemizde Tıbbi Etik ve Tıbbi Deontoloji konularında yapılanların ilki olmamakla birlikte

T Klin Tıbbi Etik 1994. 2

başlığı ve içeriği **dolayısıyla onun (belki en az) iki temel özelliğinin bulunduğu ileri sürülebilir. Bunlardan birincisi, onun başlığının, yukarıda kısa bir karşılaştırılması yapılan Tıpta Etik ve Deontoloji alanlarının (bir ölçüde keşifler de) birbirlerinin yerine konulamayacağını anlatmasıdır. İkinci olarak, onun içeriğini işleyecek olan öğretim üyeleri, öğretim üyesi adayları, genç araştırmacılarla öteki katılımcıların ilgili konulara, onların eğitimine, toplumda tanınmasına ülkemizde yakın ilgi duyan ve katkıda bulunan kişilerden oluştuğunu gözlüyoruz. Öteki sağlık uğraşlarından olan arkadaşlarımızın aramızda bulunması da, bu toplantıda "tıp" teriminin, dolayısıyla "tıp etiği" ve "tıp deontolojisi" terimlerinin zaman zaman alışlagelmiş anlam sınırlarının ötesinde kullanılacağını göstermektedir.**

Tıbbi Etik ve Tıbbi Deontoloji alanlarının birbiriyle ilişkili ve kesişen, ancak birbirinden değişik iki alan oluşları bir yana, birincisinde yöntem bilgisi, eğitim, sorun kümelerinin ele alınışı vb. her düzeyde yorumun çok daha ışın içine karıştığını biliyoruz. Buradaki yorum sorunu, bu toplantının düzenlenmesi ile ilgili olarak da söz konusu olmuştur. Benim başlangıçtaki kişisel eğilimim, toplantının disiplinlerarası bir anlayışla ve tıbbın (belki genelde de sağlık uğraşlarının) değişik uzmanlık alanlarından olup, değer sorunlarına duyarlı olanlarımızın ortak katkısı ile gerçekleşmesi doğrultusunda idi. Ancak alanımızdaki gençlerden gelen güçlü bir "karşı çıkma" sonucu, Nil Hanım'ın da başlangıçta "evet" dediği bu tasarlama gerçekleşmedi. Aramızda büyük çoğunluğu oluşturan gençlere göre, Tıp Etiği ve Tıp Deontolojisi alanlarında düzenlenecek toplantılardan özellikle ilkinin daha "profesyonelce", bunlarda yetişmiş ve yetişmekte olan kişilerin daha geniş bir katılımı ile oluşması gerekiyordu. Bu "demokratik başkaldırıya" uymak durumundaydık. Sonradan düşündüm ki, gençler haksız değillerdi.

Elimizdeki program, bu görüşün ağırlık taşıdığı bir dengeyi göstermektedir ve disiplinlerarası olma özelliğinden de temelde bir şey yitirmiş değildir. Yalnız bu sunuşu bir araç olarak bilip daha önce kendi çevrelerimizde de tartıştığımız bir noktayı burada yinelemekten edemeyeceğim. "Profesyonellik" konusunda gençler haklıdır. Ancak her eğilimin belli bir sınırın ötesinde

bir "aşırı" durum yaratabileceğini de biliyoruz. Tıbbi Etik ya da Tıp Etiği alanında benim dünyada gözleyebildiğim bir eğilim, birtakım başka alanlarda da gündeme gelebilen "profesyonizm'dir". Hangi uğraşta ve onun eğitiminde olursa olsun, tutum ve davranışlarımızla ilgili isteklerimiz, dileklerimiz olan değerlerimizin tartışıldığı dalar; örneğin moleküler biyoloji, göğüs cerrahisi, katı hal fiziği, gökbilim, toplumsal psikoloji gibi "tekniklik" düzeyi çok ileri olan akademik/uğraşsal alanlardan oldukça değişiktir. Ne ölçüde kendilerine özgü yaklaşım ve yöntemleri, terimleri ile üretim biçimleri olursa olsun, uğraş etiklerinin, genel olarak etik alanının konuları, bireysel

yaşantılarımızdan ve toplumsal yaşamımızda olup bitenlerden pek uzağa düşmemektedir. Kanımca burada en büyük "tehlike", kişisel ve toplumsal büyük ayrılıkların bulunabildiği değerlerimizin felsefi düzeyde incelendiği etikte, "otoritelerin" ortaya çıkmasıdır.

Sözü uzatmadan, bu toplantıyı olanaklı kılan herkese teşekkür ediyorum, programda adı bulunsun, bulunmasın tüm katılımcılara içten başarılar diliyorum. Ankara Tıp Fakültesi'nin aramıza katılmayan Dekanı Sayın Semih Başkan'ın başarı dileklerini de sizlere iletmiyorum.